

УДК 811.11

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2022.2.3>**Микола КАРПІК**

кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Навчально-науковий інститут міжнародних відносин, вул. Володимирська, 64/13, Київ, Україна, 01601
ORCID: 0000-0002-4550-075X

Ірина ТРУЦУНЕНКО

старший викладач кафедри теорії, практики та перекладу німецької мови, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», пр-т Перемоги, 37, Київ, Україна, 03056
ORCID: 0000-0003-3546-6495

Mykola KARPIK

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at the Chair of Foreign Languages, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Educational and Scientific Institute of International Relations, Volodymyrska Street, 64/13, Kyiv, Ukraine, 01601
ORCID: 0000-0002-4550-075X

Iryna TRUTSUNENKO

Senior Lecturer at the Department of Theory, Practice and Translation of the German Language, National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute», Peremohy Avenue, 37, Kyiv, Ukraine, 03056
ORCID: 0000-0003-3546-6495

**ПРЕЦЕДЕНТНИЙ ХАРАКТЕР КОНЕКТОРІВ
У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ****PRECEDENT CHARACTER OF CONNECTORS
IN THE MODERN GERMAN LANGUAGE**

Стаття присвячена дослідженню конекторів у сучасній німецькій мові в аспекті прецедентності, до сфери якої належать інтелектуально-емоційні блоки, що є добре відомими реципієнтам та постійно використовуються ними у комунікації. Дослідження проведено на матеріалі німецькомовних текстів новин сайту tagesschau.de. Вибір матеріалу дослідження зумовлено актуальністю мови, якою користуються продуценти новин. Об'єктом дослідження є конектори як прецедентні одиниці мови, а предметом – функціональні особливості конекторів та механізми їх реалізації у сучасній німецькій мові. Дослідження виконано з використанням методу семантичного аналізу конекторів; методу концептуально-таксономічного аналізу для дослідження синтактично-позиціональної закріпленості конекторів у тексті; а також методу контекстуального аналізу. У статті проаналізовано підходи до визначення термінів «прецедентність» та «конектор». Авторами запропоновано класифікацію конекторів, які уживають журналісти під час створення текстів німецькомовних новинних повідомлень. У ході дослідження виявлено в аспекті частотності уживання таких конекторів як конектори на позначення додавання інформації, на позначення темпоральних зв'язків, хронологічні конектори, конектори порівняння фактів, аргументативні конектори, конектори протиставлення, конектори повторення думок, конектори акцентуалізації думок, уточнюючі конектори та узагальнюючі конектори. У ході дослідження встановлено, що з прагматичної точки зору конектори мають статус маркерів, які виступають операторами уваги реципієнтів. Конектори сигналізують про зміну комунікативної перспективи та є одиницями оцінних категорій синтаксису. Прецедентний характер конекторів у сучасній німецькій мові, зокрема у текстах новинних повідомлень, виявляється у їх функціях, позиції у реченні та у структурних частинах новинного повідомлення, а також у взаємодії з іншими мовними одиницями.

Ключові слова: конектор, прецедентність, синтаксис, сполучник, сучасна німецька мова.

The article is devoted to the study of connectors in the modern German language in the aspect of precedent, the scope of which includes intellectual-emotional blocks that are well known to recipients and are constantly used by them in communication. The research was conducted on the material of the German-language news texts of the tagesschau.de website. The choice of research material is determined by the relevance of the language used by news producers. The object of research is connectors as precedent units of the language, and the subject is the functional features of connectors and the mechanisms of their implementation in the modern German language.

The research was carried out using the method of semantic analysis of connectors; the method of conceptual and taxonomic analysis for the study of the syntactic and positional fixedness of connectors in the text; as well as the method of contextual analysis. The article analyzes approaches to defining the terms "precedence" and "connector". The authors proposed a classification of connectors used by journalists when creating the texts of German-language news reports. In the course of the study, it was found in terms of the frequency of use of such connectors as connectors to indicate the addition of information, to indicate temporal connections, chronological connectors, connectors for comparing facts, argumentative connectors, opposition connectors, connectors for repeating thoughts, connectors for accentuating thoughts, clarifying connectors and generalizing connectors. In the course of the research, it was established that from a pragmatic point of view, connectors have the status of markers that act as operators of the recipients' attention. Connectors signal a change in communicative perspective and are units of evaluative categories of syntax. The precedent nature of connectors in the modern German language, in particular in the texts of news messages, is revealed in their functions, position in the sentence and in the structural parts of the news message, as well as in their interaction with other linguistic units.

Key words: connector, precedent, syntax, conjunction, modern German language.

Постановка проблеми. Прецедентність конекторів у сучасній німецькій мові найкраще відстежується у текстах новинних повідомлень, адже вони є відображенням актуальних подій і розраховані на широке коло реципієнтів, що зобов'язує продуцентів новинних текстів використовувати лексичні одиниці та синтаксис, зрозумілий широкій аудиторії. У таких текстах часто трапляються складносурядні та складнопідрядні речення, а також речення, які ускладнені різного роду зворотами, вступними словами та конструкціями, які сприяють високій інформативності. Іншими словами, речення у тексті пов'язані з послідовністю висловлювань, які утворюють більш складні одиниці.

Німецький лінгвіст Ульріх Енгель порівнює текстопобудову з роботою муляра: «Подібно до того, як будівельний розчин, що скріплює цеглу між собою, висловлювання також потребують певних кріплень, щоб стати текстом» [7, с. 87]. Зв'язок між реченнями, складними синтаксичними цілими, абзацами, розділами та іншими частинами тексту, що організує його смислову та структурну єдність, виражається в німецькій мові за допомогою сполучників та сполучникових слів, а також іншими текстовими елементами, які виконують «функцію просування думки і перетворення її на повноцінне інформативне повідомлення і передбачають появу наступних компонентів речення, встановлюючи контакт з ними» [14, с. 67]. Зазначені мовні одиниці утворюють лексично-граматичну основу, що формує будь-який текст. Сполучникові слова конкурують у лінгвістичній термінології з поняттям «конектор». Вони є одночасно «одиницями лексичного та граматичного фонду мови та зі своїми синтаксичними, семантичними та прагматичними властивостями вплетені також і у функціональну систему німецької мови» [10].

Конектори здійснюють зв'язок мінімум між двома реченнями, виражають зміст цього зв'язку, передаються інтенцію мовця та став-

лення останнього до змісту висловлювання. У якості конекторів виступають такі службові одиниці як сполучники, частки, прислівники, вигуки, модальні слова, прислівники та числівники.

Для нашої розвідки є релевантним питання лінгвістичної прецедентності сполучних слів німецької мови – конекторів, прецедентність яких – це дослідницький об'єкт, який здатний дати пояснення процесам породження та розуміння конекторів, ролі різноманітних релевантних для них підстав прийняття і ступеня його обґрунтованості у судженнях.

Аналіз останніх досліджень. Увага лінгвістів до семантики та синтаксису конекторів на матеріалі різних мов активно зростає. Вчені досліджують у своїх наукових працях конектори за різними критеріями. Німецький лінгвіст С. Гюнтнер [9] вивчав конектори за їх категоріальним статусом. Функціям конекторів у німецькій мові присвятив свої дослідження Д. Барт-Вайнгартен [2]. Лінгвістичний статус сполучникових слів досліджував Е. Брайндль [3]. Крім того, німецькі вчені присвячували свої розвідки статусу конекторів у тексті [12], вивчали їх дискурсоорганізуючу функцію [4]. У науковій практиці розроблено теоретичний та методичний апарат опису прецедентних феноменів, виявлено комунікативні стратегії, які зумовлюють дискурсивну форму існування прецедентності [10].

Мета статті полягає у дослідженні статусу у сучасній німецькій мові таких прецедентних одиниць як конектори, що передбачає з'ясування феномену прецедентності у лінгвістиці, уточнення поняття «конектор» та виявлення функцій конекторів у сучасній німецькій мові.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «прецедент» є міжгалузевим, його досліджують науковці у різних наукових розвідках. Так, «логіка існування прецедентних феноменів із позицій філософії мови полягає у прецедентному мисленні, що будується на загальних законах розуміння

мови» [14]. Незважаючи на тривалу традицію досліджень прецедентності, вивчення різних її проявів в лінгвістичній перспективі є релевантним і для сучасних гуманітарних наук. У юриспруденції «прецедент» – це «вердикт або рішення суду, цитований під час наступних оскаржень як приклад або аналогія, щоб обґрунтувати винесення рішення у подібній справі або юридичному випадку в такій же спосіб» [6]. У свою чергу, у соціології термін «прецедент» трактується як «поведінка в певній ситуації, що розглядається як зразок за інших аналогічних обставин» [1]. У програмуванні – це «специфікація послідовностей дій, які може здійснювати система під час взаємодії із зовнішніми акторами» [5]. Об'єднують ці трактування значення повторюваності, показовості. Подібне трактування має поняття «прецедентної одиниці» в лінгвістиці, що у загальному сенсі позначає «одиницю мови, яка відсилає до типової, «еталонної» ситуації, зразка» [14, с. 123].

Прецедентні одиниці є унікальним мовним (мовленнєвим) феноменом, що відображає результати взаємодії національної свідомості, мови та культури, які містять сукупність фонових знань та уявлень мовця, а також експлікують національні уявлення сприйняття фактів. З огляду на це, зазначена взаємодія яскраво виявляється в специфічних «мовно-культурних компонентах, до яких зараховують зокрема прецедентні одиниці, які вербалізують когнітивні бази та актуалізують фонові культурні знання мовців» [10, с. 204].

Останнім часом термін «конектор», переведений з логічного аспекту в лінгвістичний як сполучник, впроваджується в термінологічний ряд синтаксису і визначив «синтаксис конекторів» як напрям у рамках проекту *Handbuch der deutschen Konnektoren* (HdK). Один із авторів проекту, Р. Паш, обґрунтував концепцію виділення конекторів з числа сполучників у широкому розумінні [12]. Відповідно до цієї концепції, як самостійний клас сполучних засобів конектори повинні відповідати певним критеріям, що підтверджують їх когнітивний, логічний та мовний статус. Ці критерії розроблені лише на рівні пропозиції, що реалізується реченням, отже, лише на рівні тексту [10, с. 278]. У вузькому сенсі конектори, за версією авторів проекту, належать до класу незмінних виразів, які вводять речення до певної когнітивно-семантичної взаємодії [13].

У мовленні тексти є не тільки специфічними щодо структури, виду і характеристики. Вони типологічно утворюють «єдність, що виражається через терміни коннекс, конективність, або коннекс, які пов'язані з конек-

тором як інструментом зв'язку» [16]. У цьому контексті різняться внутрішня текстова, зовнішня дискурсивна і прагматична конективність, що сприяло появі терміну «текстовий конектор». Цей термін багатозначний, адже вказує на змістову конексію та когерентність у тексті. З огляду на це, конексію можна трактувати як зв'язок елементів у словосполученнях, реченнях, текстах.

З-поміж німецьких дослідників, хто одним із перших ввів у граматику поняття «конектор» слід назвати лінгвіста У. Енгеля, який зараховував до конекторів займенники у вигляді анафори та катафори, текстотвори та сигнали членування. На думку вченого, «конектор здійснює зв'язок елементів у словосполученнях, реченнях, текстах та вказує на дискурсивні прийоми, а тому їх слід називати дискурсоорганізаторами» [7, с. 95].

Інший німецький вчений, Ф. Шанен, уточнює реєстр слів, які у сучасній лінгвістиці прийнято називати конекторами. До них належать «кореляти (als wenn/ob, je... desto, so... dass, so... wie, so/zu... als, wenn... schon/gleich), суб'юнктори (сполучники з підрядним зв'язком) (als, da, damit, indes, ob, obschon, während та ін.), кон'юнктори (сполучники із сурядним зв'язком) (auch, zudem, teils... teils und та ін.)». Усі конектори, у розумінні лінгвістів, є у реченні незмінними лексичними елементами, що виникли внаслідок лексикалізації. Вони можуть займати у реченні ініціальну позицію. Конектором, своєю чергою, називається елемент, який забезпечує зв'язаність тексту [15, с. 10].

Таким чином, під поняття конектор, сформульоване У. Енгелем, підпадають не тільки елементи, з яких починається речення, але, і поодинокі дискурсивні (діалогічні) частинки, що володіють лівосторонньою конексією, наприклад *allerdings* (у всякому разі), *auch nur* (тільки б), і навіть слова чи лексичні звороти, які пов'язують один з одним однакові елементи; під елементами розуміються члени речення, речення та цілі частини тексту [11, с. 20]. Автори трактують конектори також як одиниці, що забезпечують зв'язність тексту/діалогу та відображають одночасно взаємодію комунікантів. Відповідно до Г.-В. Еромсу, «функція всіх конекторів полягає у демонстрації динамічної комунікації» [8, с. 47]. У цьому контексті конектори можна вважати маркерами інтеракції.

Аналіз німецькомовних текстів новин показав, що у загальній структурі тексту чітко простежується наявність таких засобів зв'язку, які взаємодіють із певним колом смислових відносин. Для конкретизації кожної функції конекторів, з урахуванням їхньої частотності

вживання в текстах, можна об'єднати їх у десять типологічних груп.

Перша група представлена *конекторами на позначення додавання інформації*: außerdem (крім того), übrigens (між іншим), auch (теж), umso mehr (тим більше), dennoch (все-таки), mehr oder weniger (більш-менш), wie man sagt (як то кажуть), sonst (інакше).

Конектори другої групи призначені для позначення *темпоральних зв'язків*: später (пізніше), früher (раніше), damals (у той час), endlich (нарешті), nachdem (після того, як), gleichzeitig (в той же час), inzwischen (тим часом).

Так звані *хронологічні конектори* – третя група – представлені одиницями erstens (по-перше), zweitens (по-друге), und so weiter (і т. ін.), zuerst (спочатку), am Anfang (на початку), danach (після), und dann (а потім), vor allem (понад усе)

Конектори порівняння фактів, що належать до четвертої групи, виражені одиницями dagegen (проти), indessen (тим часом), jedoch (однак), einerseits (з одного боку), andererseits (з іншого боку), aber dennoch (але тим не менше), im Gegenteil (навпаки), im Durchschnitt (у середньому).

До п'ятої групи належать *аргументативні конектори*: also (отож), folglich (отже), darum / deshalb / deswegen (тому), wirklich (справді), natürlich (звичайно), ohne Zweifel (без сумніву), tatsächlich (насправді).

Шоста група представлена *конекторами протиставлення*: und umgekehrt (і навпаки), trotz alledem (незважаючи), während (в той час як), im Gegensatz zu (на відміну від), dennoch (проте), mit anderen Worten (іншими словами).

Повторення думок реалізується *конекторами* сьомої групи: höchstwahrscheinlich (швидше за все), ehrlich gesagt (щиро кажучи), hoffentlich (сподіваюся), überhaupt (взагалі), genau so (саме так), und es bedeutet (і це означає).

Конектори акцентуалізації думки представляють восьму групу: offenbar (очевидно), zweifellos (безсумнівно), wahrscheinlich (мабуть), offen gestanden (відверто кажучи), meiner Meinung nach (на мою думку), sozusagen (так би мовити), selbstverständlich (звичайно).

До дев'ятої групи належать *уточнюючі конектори*: zum Beispiel (наприклад), in diesem Falle (у цьому випадку), jedenfalls (все одно), soweit ich weiß (наскільки я знаю), möglicherweise (можливо), laut Statistik (за статистикою).

До останньої, десятої групи, належать *узгаляючі конектори*: insgesamt (загалом), anschließend (згодом), endlich (нарешті), auf solche Weise (таким чином), zusammenfassend (підсумовуючи).

У текстах новинних повідомлень трапляються здебільшого *конектори на позначення додавання інформації*: Так, у статті під назвою *Luhansk und Cherson bitten um Annexion* (tagesschau.de, 28.09.2022) у контексті (*Auch die Region Cherson sei weiter schwer umkämpft, hieß es aus London. Russland versuche außerdem im ostukrainischen Donbass nahe der Stadt Bachmut weiter vorzudringen, während die russischen Truppen im Norden und Süden großem Druck ausgesetzt seien*) конектор *außerdem* вказує на додаткову інформацію та відсилає до попереднього речення, вказуючи на взаємозв'язок топонімічних одиниць *die Region Cherson* та *im ostukrainischen Donbass*. Дискурсивна частка *auch*, що володіє лівосторонньою конекцією, ужита в ініціалній позиції аналізованого абзацу та взаємодіє з конектором *außerdem*, який займає медіальну позицію як у реченні, так і в абзаці. Водночас, конектор *auch* в ініціалній позиції абзацу маркує інформацію як додаткову, підтримуючи увагу реципієнтів до тексту новини.

Другими за частотністю уживання конекторами у текстах німецьких новинних повідомлень є *конектори на позначення темпоральних зв'язків*. Наприклад, у статті під назвою *Die Corona-Lage im Überblick* (tagesschau.de, 28.09.2022) у контексті (*Seit Beginn der Pandemie veröffentlicht das Robert Koch-Institut für Deutschland Zahlen zu den bestätigten Infektionen mit dem neuartigen Coronavirus. Später kamen Angaben zu Todesfällen und tägliche Schätzungen zur Zahl genesener Patienten hinzu*). Конектори *seit Beginn* та *später* займають ініціалні позиції у реченнях, що акцентує їх важливість для зв'язності тексту. Крім того, ініціалні позиції привертають увагу реципієнтів та допомагають краще зрозуміти хронологію подій.

Конектори порівняння фактів взаємодіють у повідомленнях, як правило, з кількісними показниками, з метою надання достовірності інформації. Так, у статті під назвою *Gute Noten für Banken und Sparkassen* (tagesschau.de, 28.09.2022) у реченні блоку головної події (*Das angenommene Stressszenario habe im Durchschnitt zu einer Verschlechterung der harten Kernkapitalquote um 3,2 Prozentpunkte auf 14,5 Prozent geführt*) ужито конектор порівняння фактів *im Durchschnitt*, якій взаємодіє з квантитативними групами *3,2 Prozentpunkte* та *14,5 Prozent*. Як показав аналіз текстів німецьких новин, конектори взаємодіють з іншими одиницями, вибір яких залежить від типу конектора.

Висновки. Прецедентний характер конекторів у сучасній німецькій мові, зокрема у текстах новинних повідомлень, виявляється у

їх функціях, позиції у реченні та структурних частинах новинного повідомлення, а також у взаємодії з іншими мовними одиницями.

Перспективу подальших розвідок вбачаємо у дослідженні функціонування конекторів у політичному дискурсі.

Література:

1. Жерьобкіна Є. А. Особливості використання норм прецедентного права в системі вітчизняного правосуддя. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 6. С. 63–69.
2. Barth-Weingarten D. Prozess und Resultat von Argumentationen: Die Habitate unterschiedlicher konzessiver Konstruktionen. *Argumentieren in Gesprächen. Gesprächsanalytische Studien*. Tübingen: Stauffenburg, 2003. S. 145–162.
3. Breindl E. Relationsbedeutung und Konnektorbedeutung: Additivität, Adversativität und Konzessivität. *Brücken schlagen. Grundlagen der Konnektoresemantik*. Berlin, New York : Walter de Gruyter, 2004. № 2. S. 225–253.
4. Di Meola C. Ikonische Beziehungen zwischen Konzessivrelation und Konzessivkonnektoren. *Brücken schlagen. Grundlagen der Konnektoresemantik*. Berlin/New York : de Gruyter, 2004. (Linguistik : Impulse & Tendenzen5). S. 287–307.
5. Duff W. From coexistence to convergence: studying partnerships and collaboration among libraries, archives and museums. *Information Research*. 2013. № 18(3). 585 p.
6. Encyclopaedia Britannica. URL: <http://www.britannica.com/topic/precedent> (дата звернення: 25.09.2022)
7. Engel U. Partikeln im Kontrast. *Gaudium in scientia linguarum. Ausgewählte Schriften*. Wrocław/Dresden : Neisse, 2006. S. 203–218.
8. Eroms H.-W. Zur Syntax der Konnektoren und Konnektivpartikeln. *Textkonnektoren: und andere textstrukturierende Einheiten*. Tübingen : Stauffenburg, 2001. S. 47–60.
9. Günthner S. Zum kausalen und konzessiven Gebrauch des Konnektors wo im gegenwärtigen Deutsch. *Zeitschrift für germanistische Linguistik*. 2002. S. 310–341.
10. Kanngießer S. Alternativräume der Sprachdynamik: Versuch über die Determination der grammatischen Kontingenz. Osnabrück : V&R unipress in Göttingen, 2006. 368 s.
11. Metrich R. Konnektoren definieren – aber wie? *Textkonnektoren und andere textstrukturierende Einheiten*. Tübingen: Stauffenburg, 2001. S. 19–31.
12. Pasch R. Das «Handbuch der deutschen Konnektoren». *Brücken schlagen. Grundlagen der Konnektoresemantik*. Berlin, N. Y. : de Gruyter, 2004. S. 11–45.
13. Pasch R., Brause U. Handbuch der deutschen Konnektoren. Linguistische Grundlagen der Beschreibung und syntaktische Merkmale der deutschen Satzverknüpfers (Konjunktionen, Satzadverbien und Partikeln). Berlin, New York : de Gruyter, 2003. 733 s.
14. Prozesse sprachlicher Verstärkung. Typen formaler Resegmentierung und semantischer Remotivierung. *Linguistik – Impulse & Tendenzen*. Berlin, New York : Walter de Gruyter, 2010. 383 s.
15. Schanen F. Textkonnektoren: der begriffliche Hintergrund. *Textkonnektoren: und andere textstrukturierende Einheiten*. Tübingen : Stauffenburg, 2001. S. 1–17.
16. Ulrich W. Ambiguitätsverarbeitung beim Parsing. Zum Erkennen und Interpretieren struktureller Mehrdeutigkeit im Satz. *Der Sprachdienst*. 2019. № 1(63). S. 20–29.

References:

1. Zherjobkina, Je.A. Osoblyvosti vykorystannya norm precedentnogo prava v systemi vitchyznjanogho pravosudiva [Peculiarities of using precedent law norms in the domestic justice system]. *Aktualjni problemy vitchyznjanogho juryprudenciji – Actual problems of domestic jurisprudence*. 2019. № 6. S. 63–69.
2. Barth-Weingarten, D. Prozess und Resultat von Argumentationen: Die Habitate unterschiedlicher konzessiver Konstruktionen. *Argumentieren in Gesprächen. Gesprächsanalytische Studien*. Tübingen : Stauffenburg, 2003. S. 145–162.
3. Breindl, E. Relationsbedeutung und Konnektorbedeutung: Additivität, Adversativität und Konzessivität. *Brücken schlagen. Grundlagen der Konnektoresemantik*. Berlin, New York : Walter de Gruyter, 2004. № 2. S. 225–253.
4. Di Meola, C. Ikonische Beziehungen zwischen Konzessivrelation und Konzessivkonnektoren. *Brücken schlagen. Grundlagen der Konnektoresemantik*. Berlin/New York : de Gruyter, 2004. (Linguistik : Impulse & Tendenzen5). S. 287–307.
5. Duff, W. From coexistence to convergence: studying partnerships and collaboration among libraries, archives and museums. *Information Research*, 2013. № 18(3). 585 p.
6. Encyclopaedia Britannica. URL: <http://www.britannica.com/topic/precedent> (data zvernennja: 25.09.2022)
7. Engel, U. Partikeln im Kontrast. *Gaudium in scientia linguarum. Ausgewählte Schriften*. Wrocław/Dresden: Neisse, 2006. S. 203–218.

8. Eroms, H.-W. Zur Syntax der Konnektoren und Konnektivpartikeln. Textkonnektoren: und andere textstrukturierende Einheiten. Tübingen : Stauffenburg, 2001. S. 47–60.
9. Günthner, S. Zum kausalen und konzessiven Gebrauch des Konnektors wo im gegenwärtigen Deutsch. Zeitschrift für germanistische Linguistik. 2002. S. 310–341.
10. Kanngießer, S. Alternativräume der Sprachdynamik: Versuch über die Determination der grammatischen Kontingenz. Osnabrück: V&R unipress in Göttingen, 2006. 368 s.
11. Metrich, R. Konnektoren definieren – aber wie? Textkonnektoren und andere textstrukturierende Einheiten. Tübingen : Stauffenburg, 2001. S. 19–31.
12. Pasch, R. Das «Handbuch der deutschen Konnektoren». Brücken schlagen. Grundlagen der Konnektorensomatik. Berlin, N. Y.: de Gruyter, 2004. S. 11–45.
13. Pasch, R., Brause, U. Handbuch der deutschen Konnektoren. Linguistische Grundlagen der Beschreibung und syntaktische Merkmale der deutschen Satzverknüpfen (Konjunktionen, Satzadverbien und Partikeln). Berlin, New York : de Gruyter, 2003. 733 s.
14. Prozesse sprachlicher Verstärkung. Typen formaler Resegmentierung und semantischer Remotivierung. Linguistik – Impulse & Tendenzen. Berlin, New York : Walter de Gruyter, 2010. 383 s.
15. Schanen, F. Textkonnektoren: der begriffliche Hintergrund. Textkonnektoren: und andere textstrukturierende Einheiten. Tübingen : Stauffenburg, 2001. S. 1–17.
16. Ulrich, W. Ambiguitätsverarbeitung beim Parsing. Zum Erkennen und Interpretieren struktureller Mehrdeutigkeit im Satz. Der Sprachdienst. 2019. №1(63). S. 20–29.